

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ:

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ — ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1933

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 46^Α
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ^(*)

Β. Ἡ ὀρθογραφικὴ θέσις τῆς Ἀκαδημίας. Ὁ ἱστορισμὸς τῆς.

Πῶς θὰ εἶχαμε νὰ κρίνωμε τὴν ὀρθογραφίαν τῆς Ἀκαδημίας μέσα στὴν ὀρθογραφικὴ ἀνέλιξη καὶ κίνηση ποὺ εἶδαμε; Καὶ ποιά εἶναι πρῶτα πρῶτα ἡ θέσις ποὺ θὰ πάρη στὸ πρόβλημα τῆς ὀρθογραφίας μας, ποὺ εἰκονίστηκε ἀναλυτικὰ στὴν περσινὴ μου μελέτη, μὲ ὅλες τὶς μεγάλες σχολικὲς δυσκολίες ποὺ γεννᾷ; Δὲν μπορεῖ νὰ μὴν τὶς βλέπη! Θὰ βοηθήσῃ νὰ παραμεριστοῦν γιὰ τὸ καλὸ ὄλων μας, γιὰ τὸ καλὸ τῶν ἐρχόμενων γενεῶν;

Καθὼς δὲ ἦταν εὐκόλο νὰ τὸ προμαντέψῃ κανεὶς, τὸ Διάγραμμα τῆς Ἀκαδημίας συνεχίζει σὰ νέα τροποποιημένη ἔκδοσις (βλ. παρακάτω τὸ Συσχετιστικὸ πῖνακα) τὰ Διαγράμματα καὶ ἔχει καὶ αὐτὸ βᾶσι καὶ ἀφετηρία τὸν ἀρχαῖστοικὸ ἱστορισμὸ, ἀκόμη καὶ ἐκεῖ ὅπου, καθὼς θὰ δοῦμε, τὸν ἀπαρνῆθηκε. Τώρα μάλιστα διακηρύσσεται ἐπισημότερα ἢ προσήλωσις σ' αὐτόν, μὲ ὕφος ταιριαζόμενον σὲ Ἀκαδημία, ποὺ εἶναι «πιστὸς τηρητὴς τῆς ὀρθογραφικῆς παραδόσεως» (Ν. Ἐστία δ. π. σ. 689).

Τὰ παλιὰ Διαγράμματα τοῦ Λεξικοῦ καὶ τῆς Ἀκαδημίας τὰ συνεχίζει τὸ νέο Διάγραμμα καὶ μὲ τὴ διάταξή του καὶ μὲ τ' ἀναφερόμενα παραδείγματα. Μόνον ποὺ ἐδῶ τώρα γίνεται ἓνα δικαιολογημένο ξεδιάλεγμα, ἀφοῦ πρόκειται γιὰ μιὰ πρότυπη σχολικὴ γλῶσσα (ἀποφεύγονται λ. χ., σωστά, λέξεις καθὼς φειριάσης) καὶ ἀναγράφονται τυποὶ κοινότεροι (ἀγαπιέμαι ἀντὶς ἀγαπιόμαι).

Πολὺ στραβὰ ὅμως γίνεται καὶ κάτι ἄλλο. Δημοτικὸι τύποι πάγκοινοι, ποὺ κινουῦνταν

πρὶν ἐλεύθεροι μέσα στὸ Λεξικὸ τῆς νέας μας γλώσσας, καθὼς χτίριο, φτωχαίνω, πόλι, πίσσι, προῦξι, ἔφρσι, ἀναίρεσι, παρακροάτησι [δηλαδὴ πόλη, πίσσι, πράξι, ἔφρσι, ἀναίρεσι, παρακροάτησι] κτλ. γίνονται τώρα κτίριον, πτωχαίνω, βρούση, σκόνη. Τ' ἄλλα, τὸ χτίριο, τὰ πόλη, πίσσι, πράξι, ἔφρσι κτλ. «ἀποτελοῦν» τώρα «βιασμὸν τῆς γλώσσης», εἶναι ἀντίθετα στὴ «φυσικὴν καὶ ἀνεπιτήδευτον ὀμιλουμένην» καὶ ἡ Ἀκαδημία τοῦ 1933 «δὲν δύναται νὰ ἐγκρίνη» (Ν. Ἐστία δ. π. σ. 689).

Ὡραῖα ὄλα αὐτά, ποὺ διακηρύσσονται μὲ τόση σοβαροφάνεια. Περιμένουμε νὰ μᾶς ἐξηγηθῇ στὴ Γραμματικὴ, γιὰτὶ τὸ σύννεφο μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ τὸ λέμε ἔτσι, χωρὶς νὰ τοῦ κολλήσωμε ἓνα », καὶ ἀνήκει στὴ «φυσικὴν καὶ ἀνεπιτήδευτον κοινήν ὀμιλουμένην», καὶ τὸ χτίριο ἢ τὸ κίριον ὄχι, καὶ πῶς σχηματίζονται στὴν «κοινήν» νεοελληνικὴ τῆς Ἀκαδημίας οἱ μὴ ἀκαδημαϊκοὶ τύποι τῶν μὴ ἀκαδημαϊκῶν ἐλλήνων κουφάθηκες, μὲ ξεκούφανες, κουφάσου, ὅταν στὴ θέσι τοῦ χυδαιότατου οὐ βάλωμε τὸ εὐγενικὸ ω τῆς Ἀκαδημίας.

Ὁ ἀρχαῖστοικὸς ὀρθογραφικὸς ἱστορισμὸς τῆς Ἀκαδημίας φανερώνεται διττὰ: Θετικὰ σὲ γραφὲς ποὺ συσταίνει — μερικὰ εἶδωλα ὀρθογραφικά, ποὺ γίνεται προσπάθεια νὰ φυλαχτοῦν ἢ νὰ ξαναέρθουν σὲ κοινὴ χρῆσι. Καὶ ἀρνητικὰ, σὲ γραφὲς ποὺ αἰσθάνεται μιὰ ἀνάγκη ἀδικαιολόγητη ν' ἀποκηρύξῃ.

Εἶδωλα ὀρθογραφικά εἶναι λ. χ. οἱ γραφὲς τραυῶ τραύα (τί περίεργα ἀλήθεια, αὐτὰ τὰ τονισμένα σύμφωνα, καθὼς τὸ υ=β τοῦ τραύα), λειανὸς λειανίζω μὲ ει, οἱ ὑπογραμμένες στὸ ζῆρο, λησιτῆς, λησιτοφυγόδικος, σῶζω, κωμορδία κτλ., καὶ ἀκόμη τὸ ἐνωτικὸ σημαδάκι ὕφέν, ποὺ πρέπει ἀπαραιτήτητα κατὰ τὴν Ἀκαδημία νὰ φανερώνη τὴ συνεκφώνησι τοῦ μισόφωνου ι μὲ τὸ

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ τεῦχος 161.

συνακόλουθο φωνῆεν σὲ λέξεις λ. χ. καθὼς παιδιά, ποιός, βραδυά (γρ. βραδιά). Γιὰ νὰ παραλείψω ὅλους τοὺς ἄλλους ἀπὸ καιρὸ εἰπωμένους λόγους, ποὺ κάνουν περιττὸ νὰ βαραίνωμε τὴν καθημερινή, χρῆση μ' ἓνα πλῆθος ἀνώφελα τέτοια σημαδῶκια καὶ μπι-χλιμπίδια, καὶ ἀπὸ τυπογραφικῆ τεχνικῆ ἀκόμη ἀποψη καταντᾷ αὐτὸ ἀστοχα ἀφοῦ ἡ τυπογραφικὴ κάσα δὲν ἔχει τὰ στοιχεῖα αὐτά, καὶ τῆ στιγμῆ ἀκόμη ποὺ τυπώνονται οἱ γραφῆς τῆς Ἀκαδημίας χρησιμοποιοῦνται ἀναποδογυρισμένα τὰ συνηθισμένα ψηφία ι, υ, μὲ περισπωμένη: διάβολος, γυαίρος, βραδαρά⁽²⁵⁾.

Ἐδῶ θὰ λογάριάζω ἀκόμη τὴν ἐξαφνη προτίμησιν τῆς Ἀκαδημίας, τὴν ὥρα ποὺ ἀποφάσισε νὰ κάμῃ ἀπλοποιήσεις, γιὰ τὶς περισπωμένες στὰ οὐσιαστικά σὲ -ās, γαλατῆς, κοσκινᾶς κτλ., ἐνῶ μόλις ἐδῶ καὶ τρία χρόνια ἢ ἴδια Ἀκαδημία, μὲ τὴν τρίτη ἐκδοσὴ τοῦ ὀρθογραφικοῦ κανονισμοῦ τοῦ Λεξικοῦ τῆς, ἔγραφε τὸ βασιλιάς πολὺ πιὸ ἀπλά, μὲ ὀξεία. Τότε ὅμως, μὲ ἄλλο τρόπο πιστῆ στὴν «ἱστορικὴ» ἀρχή, ἀποφάσισε πῶς αὐτὸ ἔπρεπε νὰ γράφεται σύμφωνα μὲ τὴ «γενετικὴ» ἀρχὴ βασιλεῆς, πρᾶμα ποὺ δὲν ἀποκλείεται οὔτε τώρα νὰ μᾶς τὸ πῆ σὲ νέο, πέμπτο Διάγραμμα, ἀφοῦ γιὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ δὲ γίνεται λόγος στὸν κρινόμενο ὀρθογραφικὸ κανονισμό, οὔτε οἱ συχνὲς ἀλλαγὸγνωμίες στὸ ζήτημα τῶν γραφῶν αὐτῶν στοὺς περασμένους κανονισμούς, μὲ τὶς κυμαινόμενες, συχνὰ ἀντίθετες κάθε φορὰ κατευθύνσεις, μᾶς ἀφήνουν νὰ συμπεράνωμε θετικὰ τί θὰ μπορούσε νὰ ἔχη ἀποφασιστῆ ἢ ν' ἀποφασιστῆ τώρα.

Στὴ σειρά τῶν ὀρθογραφικῶν εἰδώλων τῆς Ἀκαδημίας δὲν πρέπει ὅμως νὰ ξεχάσωμε ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀξιοπερίεργα, γνωστὰ βέβαια καὶ ἀπ' ἄλλοῦ, ποὺ τὴν ὥρα ὅμως θεοποιήθηκε πρώτη φορὰ καὶ πῆρε καὶ τ' ὄνομά του. Εἶναι ἡ «ἱστορικὴ λατινικὴ ὀρθογραφία», ἀπὸ τὰ πιὸ ἀναχρονιστικὰ καὶ περιττά, στὰ χρόνια ποὺ ὅλοι ζητοῦν κάποια ἀπλοποίηση. Δὲ μᾶς ἔφτανε λοιπὸν ἡ ἱστο-

ρικὴ μας ὀρθογραφία, ἐφαρμοσμένη στὶς ἀρχαῖες ἑλληνικὲς λέξεις, ἀλλὰ θὰ μᾶς ὑποχρέωση τώρα ἢ Ἀκαδημία, μόλις ἀνακατεύτηκε μὲ τὴ γλώσσα μας, νὰ καθιερώσωμε καὶ τὴ λατινικὴ ἱστορικὴ ὀρθογραφία; Εἶναι αὐτὸ ζωή;

Τὸ πρᾶμα δὲν εἶναι ἄλλωστε τόσο ἀσημαντο, ὅσο παρουσιάζεται ἀπὸ τὸν Κανονισμό στὸν ἀνυποψίαστο ἀναγνώστη. Δὲν πρόκειται μόνο γιὰ τὸ κελλί, κελλάρι (Α 10), ἢ τὸ ἀκουμβῶ - ἀκουμπῶ (Α 13), ποὺ θὰ εἶχαμε νὰ γράφωμε ἔτσι, ἀν κρῖνωμε ἀπὸ τὰ δύο μοναδικὰ παραδείγματα, ποὺ μὲ ξεχωριστοὺς ἀριθμοὺς ἀναφέρει ἡ Ἀκαδημία. Πίσω ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἔρθουν ὀλόκληρη σειρά λέξεις λατινικῆς καταγωγῆς, ποὺ θὰ ἔπρεπε, μαζί μὲ τὸ κελλί καὶ τὸ ἀκουμπῶ, νὰ γράφονται χωρὶς λόγο σοβαρὸ μὲ διπλὰ σύμφωνα. Μόνο μὲ λλ θὰ εἶχαμε νὰ γράφωμε, ἀδιάφορο ἀν ἐγκρίνη ὅλες αὐτὲς τὶς λέξεις ἢ Ἀκαδημία ἢ ὄχι, βούλλα βουλλώνω, καβάλλα καβαλλάω, κάγκελλο, κολλίγος, μακελλεῖο, μαξιλλάρι μαξιλλαροθήκη μαξιλλάρωμα, σέλλα σελλώνω, τροῦλλος — ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πουλί ποὺ τὸ ἀφήνει ἢ Ἀκαδημία μ' ἓνα λ — καὶ ἔπειτα, μὲ ἄλλα διπλά, βούκκα, παννί, κάππα, κούππα, κάρρο, κλασσικός, μισσεύω, σαῖττα, φουσσάτο, ὀφφίκιο, ὀφφικιοῦχος (τῆς ἐκκλησίας) κτλ.

Καὶ ἔρχεται ἔπειτα, μαζί μὲ τὴν κατάληξη -ίσιος (βουρίσιος, ποταμίσιος, ἀρνίσιος), ποὺ ἢ Ἀκαδημία τὴ θέλει -ήσιος, ἢ ἀτελείωτῆ σειρά τῶν παραγῶγων σὲ -ίνος, -άτιος, -άνος, ποὺ ἢ Ἀκαδημία νομίζει, στ' ὄνομα πάντα τῆς ἀρκετὰ συζητήσιμης ἱστορικῆς λατινικῆς ὀρθογραφίας, πῶς πρέπει νὰ παίρνουν περισπωμένη. Ἔτσι ὅμως, καθὼς θὰ δοῦμε (βλ. παρακ. § 9), ὄχι μόνο πολλαπλασιάζομε τὶς περισπωμένες ἀσκοπα ἀλλὰ καὶ μεγαλώνομε τὶς πραχτικὲς δυσκολίες τῆς γλώσσας μας.

Θὰ ἔμενε νὰ προσθέσωμε κάτι γιὰ τὸ ἀκουμβῶ - ἀκουμπῶ, ποὺ ἀπ' αὐτὸ φαίνεται σὰ νὰ πρόκειται νὰ ἐπιστημοποιηθῆ στὸ ὄνομα τῆς «ἱστορικῆς» πάντα «λατινικῆς ὀρθογραφίας» καὶ τὸ φούνδα, φουνδατός — καθὼς ἀπαιτεῖται τὸ Διάγραμμα τοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας στὰ 1930 νὰ γράφωμε τὴ φούντα μας, τὸ φουντατός, τὸ φουντώνω — καί, ποιὸς ξέρει!, ἴσως καὶ τὰ παρόμοια, κάλανδα, κανδήλα, τένδα, τενδώνω, μανδάτο.

(25) Ὁ ὀρθογραφικὸς κανονισμὸς τῆς Ἀκαδημίας τοῦ 1930, προβλεπτικώτερος σὲ πολλὰ ἀπὸ τὸν τελευταῖον, εἶρε πῶς «πρὸς παράστασιν τῆς συνιζήσεως θὰ μεταχειρίζομεθα τὰ γράμματα ε, ι, υ, μὲ τὴν περισπωμένην δηλαδὴ κάτωθεν», φυσικὰ ὅμως καὶ αὐτὰ ἀναποδογυρισμένα (σ. 24).

Ἄρνητικά ἔχομε τὸν ἴδιο ἀρχαῖστικὸ ἱστορισμὸ σὲ διάφορες γραφές, ποὺ ὡς τώρα λογαριάζονταν ἀπὸ μερικοὺς φιλολόγους καὶ ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία (Διάγραμμα τοῦ 1930) ἀπαραίτητο στοιχεῖο τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας καὶ τώρα ἔξαφνα κρίθηκαν περιττές. Ἡ Ἀκαδημία προτιμᾷ καὶ συσταίνει νὰ γράφωμε: τὴ σκάλα μὲ ὀξεῖα, τὴ δικτατορία μὲ ο, Βασίλης, Ἀντώνης, νοικοκύρης, βαρκάρης, φιλί, φαγί, ἀνώγι, κατώγι, γαλανομάτης, κανένας, κάποιος, κᾶτι, γύρω, τώρα κτλ., καὶ νὰ μὴ γράφωμε — προσοχή! — σκάλα, δικτατωρία, Βασίλεις μὲ ει, Ἀντώνις μὲ ι, βαρκάρις, νοικοκύρις μὲ ι, τὸ φιλεῖ, τὸ φαγεῖ, τὸ ἀνώγει, τὸ κατώγει μὲ ει, τὸ κᾶποιος, τὸ κᾶνεῖς, τὸ κᾶτι μὲ κορωνίδα, τὸ τώρα καὶ τὸ γύρω μὲ ἀπογραμμένες. (Δ 5, 6, 17, Ε γ), τὸ γαλανομάτης καὶ τὸ μαυρομάτης μὲ δυόμμ (Δ 12). Καὶ μάλιστα τόσο ἀνησυχεῖ μήπως χαθῆ καιρὸς πολύτιμος καὶ δὲν ἐφαρμοστοῦν οἱ σωτήριες αὐτὲς ἀπλοποιήσεις, ποὺ κρίνει «ἐπείγουσαν ἀνάγκην» νὰ τίς «εἰσηγηθῆ» (Δ) γιὰ νὰ μὴν ἀδικοβασανίζωνται μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἀναφέροντάς τις μαζὶ μὲ ἄλλες «ἐπείγουσες» (καὶ πρώτη πρώτη τὸ νὰ γράφωμε, λέγει, τὸ ὄρεινα, ὄρζακί, χωρὶς δασεῖα στὸ ρ, ἢ λάδι, δαδί χωρὶς ὑπογραμμένες).

Αὐτὰ ὅμως μοιάζουν σὰν εἰρωνία! Γιατί τίς γραφές αὐτοῦ τοῦ εἴδους οἱ περισσότεροί μας οὔτε τίς μεταχειρίζομαστε οὔτε καλὰ καλὰ τίς ξέρομε ἢ τίς φανταστήκαμε, καὶ ἔξω ἀπὸ μερικοὺς, ἐλάχιστους, φιλολόγους καὶ λόγιους, ποὺ νόμισαν πῶς ἔτσι εἶναι σωστὸ νὰ γράφωμε, καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ Λεξικὸ τῆς Ἀκαδημίας, εἶναι ἀπὸ πάντα ἄγνωστες σὲ ὅλα τὰ ἑκατομμύρια Ἕλληνας ποὺ ἔγραψαν καὶ γράφουν καθημερινὰ τὴ μητρικὴ τους γλῶσσα, ἄγνωστες καὶ στὴ σημερινὴ πράξη τῆς δημοτικῆς, λογοτεχνικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς. Πῶς θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ καθιέρωνε ὁ δημοτικισμὸς τέτοιες γραφές! Χρειάζεται γι' αὐτὸ ἀρκετὴ ἀφέλεια καὶ πρέπει νὰ ζῆ κανεῖς μέσα στὸ σύννεφο — ἄς εἶναι καὶ μὲ » — τῆς φιλολογίας, ἔξω ἀπὸ κάθε πραγματικότητα. Τὸ Ὑπουργεῖο ρωτᾷ «πρὸς καθοδήγησιν τῶν συγγραφέων τῆς δημοτικῆς»: Νομίζετε πῶς μποροῦμε ν' ἀπλοποιήσωμε τὴν ὀρθογραφία τῆς δημοτικῆς ἀκόμη, καὶ νὰ εὐκολύνωμε ἔτσι τὰ παιδιὰ; Τί προτείνετε; Νὰ μεταρρυθμίσωμε τὸ τονικὸ μὲς σύστημα; Καὶ ἢ Ἀκα-

δημία ἀπαντᾷ, «συμμορφουμένη» κτλ., μὲ τὸ ἱστορικὸ τῆς πιὰ Διάγραμμα: Μάλιστα, καὶ νὰ μὴ χάνεται καιρὸς πολύτιμος, εἶναι πολὺ βιαστικὸ, «ἐπείγουσα ἀνάγκη», ἀλλιῶς θὰ εἶχαμε «σύγχυσιν εἰς τὴν διάνοιαν τῶν μικρῶν ἰδία μαθητῶν», πρέπει νὰ παύσετε νὰ γράφετε τὸ Βασίλεις μὲ ει, τὸ Ἀντώνις μὲ ι, τὸ Γιώργις μὲ ι, τὸ φιλεῖ, τοῦ φιλειοῦ μὲ ει κτλ. κτλ.

Αὐτὰ εἶναι πόλεμος μὲ ἀνεμόμυλους, ποὺ δείχνει ἀπὸ ποῖα ἀπόμακρη σκοπιὰ ἀντικρίζει ἢ Ἀκαδημία τὴν πραγματικότητα ποὺ ἀξιώνει νὰ καθοδηγήσῃ καὶ νὰ ἐπηρεάσῃ, παραπλανημένη ἀπὸ τοὺς πολὺ εἰδικούς της συμβούλους. Ψυχολογικὰ καταλαβαίνει βέβαια κανεῖς εὐκολὰ τέτοιες ἀναχρονιστικὲς συστάσεις καὶ τίς συγχωρεῖ, οὐσιαστικὰ ὅμως δὲν ἔχουν τὴ θέση τους σ' ἓνα Σχολικὸ Ὀδηγό, ἄς εἶναι καὶ τῆς Ἀκαδημίας, σήμερα, στὰ 1933, ὕστερα μάλιστα ἀπὸ 15 χρόνια ἀρκετὰ ἀπλοποιημένης σχολικῆς δημοτικῆς. Τίς δεχόμεστε μόνο σὰν ἐσωκακαδημαϊκὴ συζήτηση, ἀφοῦ ἢ Ἀκαδημία εἶναι τὸ μόνο κρατικὸ ἴδρυμα, καὶ μάλιστα ἐκπαιδευτικὸ, ποὺ υἱοθέτησε ἀσυλλόγιστα γιὰ τὸ Λεξικὸ τῆς γραφές καθὼς γέρωσ, Βασίλεις, καὶ ποὺ καὶ τὸ Λεξικὸ δὲν κατόρθωσε νὰ τίς ξεφορτωθῆ μέσα σὲ εἴκοσι χρόνια μὲ ὅλες τίς ἀπανωτὲς τροποποιήσεις, ἐκδόσεις καὶ ξανκεκδόσεις τοῦ κανονισμοῦ τῆς ὀρθογραφίας του.

Γι' αὐτὸ θὰ ἦταν πολὺ πιὸ χρήσιμο καὶ δικαιολογημένο, ἂν ἢ Ἀκαδημία ἐνδιαφέρεται γιὰ ζητήματα ὀρθογραφικά, ἀντὶ ν' ἀνακατῶνεται, ἀκαιρα καὶ κακά, σὲ ζητήματα τῆς σχολικῆς ὀρθογραφίας, νὰ ἔκανε στίς ὑπηρεσίες τοῦ Λεξικοῦ τῆς τὴ σύσταση — καὶ μάλιστα γρήγορα καὶ βιαστικὰ (ἐδῶ εἶναι ἢ βία στὴ θέση τῆς) — πρὶν προχωρήσῃ τὸ τύπωμα τοῦ πρώτου τόμου τοῦ Λεξικοῦ, ν' ἀναθεωρηθῆ μὲ νέο Διάγραμμα ἢ ὀρθογραφία του, σύμφωνα μὲ τίς νεοαποχτημένες νεωτεριστικώτερες ὀρθογραφικὲς ἀντιλήψεις τῆς Ἀκαδημίας τοῦ 1933, ἔτσι ποὺ νὰ τυπωθῆ ἀπὸ ἐδῶ καὶ μπρὸς τουλάχιστο μὲ περισσότερο συγχρονισμένη ὀρθογραφία ἀπὸ ἐκείνη ποὺ τοῦ δόθηκε ἐξαρχῆς ἢ ἀργότερα.

6. Ἀναγνωρίζονται τὰ βασικὰ αἰτήματα τοῦ δημοτικισμοῦ

Ἐξω ὥστόσο ἀπὸ τίς γραφές αὐτὲς, ὅπου τὸ Διάγραμμα συνεχίζει τὸν παλιὸ ἀρχαῖ-

ΣΧΟΛΙΚΗ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ 1917

Τὸ σύστημα τῆς μεταρρυθμισμένης ὀρθογραφίας,
καθὼς διατυπώθηκε στὰ 1931
(Μ. Τριανταφυλλίδης, Ἡ Ὀρθογραφία μας)

Α. Λέξεις νεωτερικῆς πού ἔρχονται ἀπὸ τ' ἀρχαῖα ἀλλὰ πού μεταμορφώθηκαν σὲ μεσαιωνικοῦς ἢ νεώτερου χρόνου (σκίος) καὶ πού ἡ φωνητικὴ τους ἀλλοίωση κρύβει τὴ σχέση τους με τοὺς προγενέστερους τύπους (ἀγόρι-δωρος) ἢ πού δὲ σχετίζονται ἀπὸ τοὺς σημερινούς ὁμογλώσσους ἄμεσα με τοὺς προγενέστερους τύπους, ἄγνωστους στὰ κλασικὰ κείμενα, μποροῦν νὰ γραφοῦν με τὸν ἀπλούστερο τρόπο: *σκίος* (ἡσκίος), *γλιτώνω* (γλυτώνω), *κόκαλο* (κόκκαλο), *κουκί* (κουκί), *κουκούτσι* (κουκούτσι), *κουλούρι* (κουλούρι), *κουλός* (κουλλός), *λιανός* (λειανός), *πούλια* (πούλια), *τραβῶ* (τρανῶ), *πιάνω* (φτιάνω), *τίς* (τοίς) (ἀρθρο αἰτ. πληθ.) (κανόνας 5).

Β. . . . Δὲν ἐφαρμόζω τὴ διδασκαλία πού γράφει: *διάκως*, *Βασίλεις*, *Δημήτρις*, *φιλεῖ* (σ. 45).

Τὰ θηλυκὰ σὲ -ι γράφονται ὅλα με *η*: *νίκη*, *πλύση*, *ἄνοιξη*, *λέξη*, *πήχη*, *ἐκατοστή* (καν. 18).

φιλλ, *φαγί*, [*χελί*] με *ι* (καν. 21)

Ὁ πληθυντικὸς τῶν ἀρσενικῶν σὲ -ίδες, τονισμένος καὶ ἄτονος, γράφεται με *η*: *περιβολάρηδες*, *καβαλάρηδες*, *καφετζήδες* (20).

Γράφονται τὰ θηλυκὰ. . . *βαριά*, *γλυκιά*, *μακριά*. . . (19) [στὴ σχολικὴ γλώσσα γράφηκαν με -ια: *βαριά*, *μακριά*].

βυσσινής, *σταχτής* (29), *σταχί*, *βυσσινί* (21).

Οἱ ρηματικοὶ τύποι σὲ -ιοῦμαι ἢ -ιέμαι, -ιέσαι, -ιέται κτλ. γράφονται με *ι*: *ἀγαπιέμαι*, *φιλιόμαι*, *φιλιέστε* (25).

[*φτωχαίνω*, *ζεσταίνω*]

[*ἀφήνω*]

Τὰ ἐπιρρήματα σὲ -ια γράφονται με *ι*: *φαρδιά*, *πλατιά* (27).

[*γύρω*]

Γ. Γράφουμε: *φταίμε*, *τρώμε*, *φταίτε*, *ἀκοῦστε*, *ξυπνήστε*, *δώστε*, *μαθητεῖς*, (με περισπωμένη) (31).

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΛΕΞΙΚΟΥ (ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ)

Διάγραμμα Α' 1916 — Διάγραμμα Β' 1920

Α. Ὀρθογραφία τῶν ἐλληνικῶν λέξεων εἶναι ἡ στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς 1).

τρανῶ
χτήριον
ξυνόρροϊδο

ἀνεβοκατεβαίνω, *πηγαινοερχομὸς*

Β. Ἡ ἱστορικὴ γενετικὴ ἀρχὴ καθορίζει καὶ τῶν καταλήξεων ἐν γένει τὴν ὀρθογραφίαν (2).

Βασίλεις, *Γεώργις*, *Δημήτρις*

ἡ πῆχυ

ἡ θέσι [τῆς *θέσις*] — Λογίας προελεύσεως νεοελληνικαὶ λέξεις *ἔφεσι*, *ἀναίρεσι*, *παρακράτησι* ('Επίμετρο Κανονισμοῦ 1920, σ. 14, ἀρ. 7).

τὸ φιλεῖ [τοῦ *φιλειοῦ*], *τὸ ἀχέλλη*

ἀγαπιόμαι, *τρανειόμαι*

φτωγένω, *κοντένω* ἀλλὰ *ζεσταίνω*
ἀφήνω

Γ. Ἡ αὐτὴ ἱστορικὴ ἀρχὴ καθορίζει τὸν τονισμόν (3).

τρώτε (= *τρώγετε*)

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Διάγραμμα Γ', Λεξικοῦ, 1930

Α(Ζ). Ὄρθογραφία τῶν λέξεων, ἑλληνικῶν καὶ ξένων, εἶναι ἡ στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἔτυμολογικῆς ἀρχῆς (1).

τραυῶ

χτήριον

ξινός, κακκά, τὰ περιττώματα (3)

μῦγα (3)

κόττα, λειανός, πούλεια (3)

Τὸ τελικόν -ω διατηρεῖται ἐν τῇ συνθέσει: ἀνεβωκατεβαίνω, πηγαινῶστρομοῦς, ἀνοιγωκλειῶ (15')

Τὰ ἔχοντα ὡς δευτέρον συνθετικόν τὸ μάτι, γράφονται διὰ διπλοῦ μ: ἀγριομμάτης, μαυρομάτης (4ζ')

Β. Ἡ ἱστορικὴ γενετικὴ ἀρχὴ καθορίζει καὶ τῶν καταλήξεων ἐν γένει τὴν ὀρθογραφίαν (2). γέρως, Γερωγιάνης, δράκως (3)

Πάντα τὰ εἰς -ιος μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ο γράφονται διὰ τοῦ ι: γραπτέον λοιπὸν Ἀντώνις, Δημήτρις, κύρις ἀλλὰ Βασιλείς (2 ιζ')

ἢ πῆχυν (3)

Γράφε δὲ καὶ ἡ πόλι, ἡ πῆλι, ἡ πῆξι, ἡ μῦτι [ἢ μύτη μας] (3). Λέξεις... ἐκ τῆς λογίας εἰσελθούσαι, φέρουσαι δὲ τὸν χαρακτῆρα λογίων κοινῶν ἔφει, ἀναίφει, παρακράτῃσι (*Ἐπίμετρο σ. 15).

φαγεῖ, φιλεῖ (3)

Τὰ εἰς -αρις γραπτέα πάντα διὰ τοῦ ι καὶ ὁ πληθυντ. -αριδες: καβαλάρις, ψειριάριδες (2 ε')

ἢ βαθειά, πάχειά, κακειά.

-ις, χρώματος δηλωτικὰ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις: γοιβίς, μαβίς, σιαχίς (2 κα')

ἀγαπειῶμαι, μιλειῶμαι (2 ζ')

κοιτένω, φτωχένω, στένω, ἀλλὰ ζεσταίνω (2θ')

ἀπίνω (3)

ἐπιρρ. βαρεῖά, ταχεῖά, μακρεῖά

γῦρο (3)

μεσοστρατῆς, μεσοστρατῆς — μεσημερίς — ἀποβραδύς (2 ιγ', κ')

Γ. Ἡ ἱστορικὴ ἀρχὴ καθορίζει καὶ τὸν τ ο ν ι σ μ ὸ ν (5).

τρώτε (5)

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Διάγραμμα Δ', Γραμματικῆς, 1933

Α. Αἱ λέξεις καὶ οἱ τύποι τῆς νεοελληνικῆς, οἱ φωνητικῶς καὶ μορφολογικῶς ἀλλοιωθέντες, νὰ γράφονται κατὰ τὸ ἔτυμον αὐτῶν (B).

τραυῶ (ταυρίζω), φτειάνω φκειάνω (εὐθειάζω), κτήριον, μονολότι ἢ ὀρθή γραφὴ εἶναι κτήριον

... ὅθεν καὶ κτιριολογία (Δ 10)

μυῖγα (A1)

ἥσκιος (κατὰ τὸ ἥλιος)

μαυρομάτης γαλανομάτης (Δ 12)

Β. Βασιλῆς, Ἀντώνης, Γρηγόρης, Παπαδάκης (Δ5)

βρύση, σκόνη [ἀλλὰ συζήτησις, ὄχι -ση] (Δ4)

φιλέ, φαγί, ἀνώγι, κατώγι, χάριν ὁμοιομορφίας καὶ ἀπλοποιήσεως... (ἀντὶ τῶν ὀρθῶν φαγεῖ, φιλεῖ κτλ.) (Δ 6)

σιαχτός, σιαχτό, τριανταφυλλό... συμφώνως πρὸς τὰ πρότυπα κατὰ τὰ ὅποια ἐρρυθμίσθησαν καὶ μετεσχηματίσθησαν (Γ)

ἀγαπιέμαι, ἀγαπιέσαι, ἀγαπιέται (ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον... ἂν καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τὴν ἱστορικὴν ὀφείλουν νὰ γράφονται ἀγαπιέμαι...) (Δ15)

πιτωχαίνω, μαθαίνω, ζεσταίνω (Δ 14)

ἀφήνω (B)

γύρω (ἀντὶ γύρω [καὶ ἀντὶ γῦρο]) (Δ 16)

Γ. [τρώτε] (Δ)

ἀγαπάει [ἢ ἀγαπάει;] (Δ)

ΣΧΟΛΙΚΗ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ 1917

Τὸ σύστημα τῆς μεταρρυθμισμένης ὀρθογραφίας,
καθὼς διατυπώθηκε στὰ 1913
(Μ. Τριανταφυλλίδης, Ἡ Ὄρθογραφία μας)

Ἡ τονισμένη λήγουσα παίρνει ὀξεῖα στ' ἄρσεν. ὀνόματα σὲ -ης, -υς, -ας: μαθη-
τής, καρτεϊτής, παραλής, θαλασσής, βασιλιάς, ἄλευ-
ράς (30).

Ἡ τονισμένη παραλήγουσα παίρ-
νει ὀξεῖα:

α) στὰ ὀνόματα...σὲ -άδες: παπάδες, γιωμάδες,
πρασινάδες, λαμπάδες, κυράδες,

β) στὰ ὀνόματα σὲ -άδος, -άτος, -άτο,
-άνος, -ίνος: κοννιάδος, γεμάτος, τρεχάτος, κοιμ-
τάτο, πρωτευουσιάνος, ραβίνος.

γ) στὰ οὐδέτερα σὲ -ι: παραμύθι, ποτήρι, φα-
σούλι, φρούδι.

ει) στὰ ἀριθμητικά σὲ -άνια, ήνια: τριάντα,
σαράνια, πενήντα, εξήντα (32).

Ἡ τονισμένη λήγουσα παίρνει περι-
σπωμένη... σὲ ὄλους τοὺς ρηματικούς τύπους:
πηδάς, ἀργεῖς, τρώς, ἀκούς, φταῖς, πᾶς (29).

Σὲ μερικές λέξεις ὁμόηχες μὲ διαφορετικὴ
ἔννοια μεταχειριζόμαστε δυὸ διαφορετικούς τό-
νους... γιὰ νὰ καταλαβαῖν ὁ ἀναγνώστης
εὐκολώτερα τὴ σημασίαν τους... Ἔτσι ξεχω-
ρίζομε τὸ πῶς, ποῦ (ἑρωτηματικά), ἀπὸ τὸ
πῶς, πού, τὸ γιατί και γιατί, τὸ μὰ και μά, τὸ
γιὰ και γιά, τὸ νὰ και νά (36).

Δ. Ἡ ὑπογραμμένη δὲ σημειώνεται, και
ἀντὶς α,η,ω, θὰ γράφωμε α,η,ω: νὰ λύσης, νὰ πῆ,
θὰ γελά, ἀγαπάει, ἄδης, δαδί, λάδι, ἄθῶος, κω-
μωδία (10).

Ε. Μὲ διπλὸ ρ γράφονται ὅσες λέξεις, ἅπλῃς ἢ
σύνθετες, κληρονομήθηκαν ἔτσι γραμμένες ἀπὸ
τ' ἀρχαῖα: θάρρος, ἄρρωστος, αἰμορραγία... Μὲ
ἅπλῃ ρ γράφονται α) ὅλα τὰ νεωτερικά σύνθε-
τα: ἀρχιραβίνος, ἀσπρόρουχα, γερορουμελιώτης,
κακορίζικος, ξενογράβω, συχνορωτῶ... (7).

Γράφωμε [μὲ ι και ὄχι μὲ ε, αι]: μηλιά, νιάτα,
γριά, ἐλιά, παλιό, βασιλιάς. Ὅσο γιὰ τὶς ἐτυμολο-
γικὲς γραφὲς ἐλαγιά, μηλεῖά, γραιῖά... δὲν ἔχουν
πρακτικὸ λόγον (3).

Τὸ σημεῖο γιὰ τὴ συνίξιση, τὸ «ὑφέν» ~,
δὲ σημειώνεται παρὰ ὅπου εἶναι ἀπαραίτητο νὰ
δηλώσωμε πῶς τὰ δυὸ φωνήεντα θὰ προφεροῦν
μαζί. [Χωρὶς ὑφέν:] αἰτός, παλιός, παιδιά — Εἶναι
ἐντελῶς περιττό (15).

Σὲ περιστάσεις ὅπου τυχαίνει νὰ μὴ γίνεται
ἡ κανονικὴ συνίξιση, (λ.χ. σὲ στίχους μὲ ἀρ-
χαϊκοὺς τύπους ἢ στὶς λόγιες λέξεις), χρησι-
μοποιοῦμε, ἂν θέλωμε, τὰ διαλυτικά [··] (15).

Ἀπόστροφον δὲ σημειώνωμε στὸ σύνδε-
σμον κι: κι ἔπειτα, κι ὥστόσο (12).

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΛΕΞΙΚΟΥ (ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ)

Διάγραμμα Δ' 1916 — Διάγραμμα Β' 1920

ποτήρι (3)

βύδι (3)

ἀκούς, τρώς (3)

Ε. σύριζα, ξυνόροϊδο (1)

Και οἱ ἐν συνίξισει φθόγγοι γρά-
φονται κατ' ἀρχὴν ἐτυμολογικὴν μετὰ τοῦ ὑφ'
ἐν (6), παλαγός, ἀραγός, μηλεῖά, νεότη, βασιλεῖας,
γλυκεῖά, θεῖός, θεός, ποιός

λατρεύω, ὑαλίζω, ἀλλὰ γεορή, γεορτάζω (6)

Ἐν τοῖς συμπλέγμασι ια, ιω, ιου, ιω παρα-
λείπεται τὸ ὑφ' ἐν: λόγια, παιδιά, παιδιοῦ

Ὅπου προφέρεται τὸ ι ὡς φωνήεν γράφεται
ι: γριά, ἀποκρίῖ

Γραπτέον κι αὐτός, κι ἐγώ, ἄνευ τοῦ ὑφ' ἐν

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Διάγραμμα Γ', Λεξικού, 1930

Εἰς τὰ εἰς -εᾶς τίθεται περισπωμένη μόνον ἐν τῇ γενικῇ, ὡς ὁ βασιλεᾶς, τοῦ βασιλεᾶ, τὸ βασιλεᾶ, ὃ βασιλεᾶ (2 ζ')

ραφιᾶδες, μαννᾶδες (1δ')

ποιήρι (5)
βόδι 3)

ἀκούς, τρώς (5)

ποῦ (= ὅπου, ἀναφορικόν) (3)

πῶς (= ὅτι) (3)

Δ. τῶρα, ζῶο (3)

Γραπτέον ἀγαπήει (4 θ')

Ε. Αἰ ἐκ τοῦ ρ ἀρχόμεναι λέξεις διπλασιάζουν τοῦτο ἐν συνθέσει, προηγουμένου βραχέως φωνήεντος: ἀσπρόρουχο, ἐμπορορρήφτης (4 ι')

Γραπτέον... μηλεᾶ, βασιλεᾶς, νεός, παλαιός, γραιᾶ, (7).

Οἱ ἐν συνιζήσει φθόγγοι γράφονται διὰ τοῦ ς: δόλιος, ζούδι, ἄδεια, παιδιᾶ (8)

Ὅπου τὸ ι προφέρεται ὡς τέλειον φωνήεν γράφεται ι ἄπλοῦν: δόλιος, ἄδεια (8)

Γράφε πάντοτε κι' ἄλλος, κι' ὄλος, κι' ἐγώ, κι' ὄστερα, καὶ τὰ ὅμοια.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Διάγραμμα Δ', Γραμματικῆς, 1933

[παπᾶδες, παρᾶδες, βασιλιᾶδες ἀλλὰ γὰρ τὰ θηλυκά] ὀκάδες, πρασινάδες κατὰ τὰ ἀρχαιότεν κληρονομηθέντα (Δ 13)

Νὰ περισπῶνται τὰ εἰς -ι(ον) οὐδέτερα τὰ ἔχοντα μακρὰν τὴν παραλήγουσαν: ἀλεύρι, ἀσῆμι, παραμῦθι... (οὐχὶ ἀλεύρι, κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν) (Δ 3)

Νὰ περισπῶνται ἐπίσης τὰ ἀριθμητικὰ πενήντα, ἑξήντα κ.λ. (ἀντὶ πενήντα, ἑξήντα κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν).

πού, ὡς ἀναφορικὴ ἀντωνυμία, ὀξυτονούμενον (Εα)

πῶς, ὡς εἰδικὸς σύνδεσμος 'Εβ)

Δ. Ἄνευ ὑπογεγραμμένης τὸ β' καὶ τὸ γ' ἐν πρῶσ. τῶν συνηρημ. ρημάτων: ἀγαπᾶς ἀγαπᾶ καὶ τὸ β' καὶ γ' ἐν. πρῶσ. τῆς ὑποτακτικῆς: νὰ γίνης, νὰ γίνῃ. Θεωρεῖ δὲ διατηρητέαν, κατ' ἀρχὴν, τὴν ὑπογεγραμμένην ἐν ἀρχῇ καὶ μέσῳ λέξεως: ἴσμα, ὄκτειρα, ἀθῶος, ληστοφυγόδικος... Λέξεις δημοδέστεραι, τὸ λάδι, τὸ δαδί κ λ. προτείνει νὰ γράφονται ἄνευ... (ἀντὶ τῶν ὀρθῶν ἱστορικῶς: λάδι, δαδί (Δ 2), τῶρα, γύρω (Δ 17)

Ε. Τὰ νέα καὶ δημοδέστερα σύνθετα, ὧν τὸ δεύτερον συνθετικὸν ἀρχίζει ἀπὸ ρ, τὸ δὲ πρῶτον συνθετικὸν λήγει εἰς βραχὺ φωνήεν, νὰ γράφονται δι' ἐνὸς ρ: ἀσπρόρουχο, οὐχορωτῶ, κακοραμμένος, καλορίζικος (Δ 16)

Γράφε πάντοτε κι' ἄλλος, κι' ὄλος, κι' ἐγώ (28)

ΣΧΟΛΙΚΗ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ 1917

Τὸ σύστημα τῆς μεταρρυθμισμένης ὀρθογραφίας,
καθὼς διατυπώθηκε στὰ 1913
(Μ. Τριανταφυλλίδης, Ἡ Ὀρθογραφία μας)

Δυὸ λέξεις πού ἔπαθαν στ' ἀρχαῖα ἢ ἀργότερα συναλοιφή καὶ σήμερα ἀποτελοῦν μιὰ λέξη (κράση) δὲν παίρνουν κορωνίδα: *κάν, κανείς, καμιά, κάποιος, τουλάχιστο*. . . (13)

Ζ. Οἱ ξένες λέξεις τῆς γλώσσας μας μεταγράφονται φωνητικά, δηλαδή ὅπως προφέρονται στὴ δική τους γλώσσα, καὶ ὄχι σύμφωνα μὲ τὴν ἐτυμολογία τους καὶ μὲ τὴ γραφή τους: α) μὲ ἀπλά σύμφωνα καὶ ὄχι μὲ διπλά: ββ δδ κκ λλ μμ νν ππ ρρ σσ ττ φφ, β) μὲ β καὶ ὄχι μὲ ν (*σλάβος*), γ) μὲ γκ καὶ ὄχι μὲ γγ, (*ξίγκι οὐγκιά*...) δ) μὲ ε, ι, ο καὶ ὄχι μὲ αι, η, υ, ω, (*τρένο, τάλιρο, κολέγας, καπέλα κοσιζώ, μόλος, ρομαντικός, σοβινισμός*), ε) μὲ ὅσο τὸ δυνατό ἀπλούστερο τονισμό καὶ μὲ ψιλὴ.

Μεταγράφονται φωνητικά οἱ ξένες καταλήξεις . . . - *ισίος, -ισίο* (ἀντι- *ήσιος, -ήσιο*): *ἀλογισιός, ἀρνίσιος, -όνι*: *μακαρόνι, παρόνι, -όνος*: *βαρόνος, μασόνος, -ότο* (ἀντις - *ᾠτο*): *τσιρότο, -όρος*: *λιμαδόρος, λιμοκοντόρος* (4).

. . . Μὲ ὀξεία ἀντὶς περισπωμένη: - *άδος*: *κουνιάδος, -άνος*: *μεγαλοσιάνος, πρωτευουσιάνος, Ρουμάνος, Πρεβεζάνος, -άτος*: *ἀφράτος, γεμάτος, . . χορτάτος, -άτο -άτα*: *μανιολάτο . . . τρεχάτα, -ίνα*: *καρίνα, . . λαγίνα, . . Κατερίνα, -ίνο*: *κομοδίνο, μαροκίνο, -ίνος, ἀρλεκίνος, . . ραβίνος, φίνος* (4).

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΛΕΞΙΚΟΥ (ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ)

Διάγραμμα Α' 1916 — Διάγραμμα Β' 1920

Ἔς τὸ χωριό, ἔς τὴν αὐλή

Γραπτέυ: *γαμβρός, ἄνδρας* (5).

Ζ. Τῶν ξένων λέξεων τὴν ὀρθογραφίαν δὲν κανονίζουν λόγοι ἐτυμολογικοί. . . μόνον αἱ ἐκ τῆς λατινικῆς δάνειοι λέξεις διατηροῦσι τὴν παραδεδομένην ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν (σ. 21).

κολλήγας, φούνδα, ρουνδωτός

ἀφράτος (3)

ἀλαφίνα (3)

Ἐπεξήγηση. — Τὰ κείμενα εἶναι παρμένα κατὰ λέξη ἀπὸ τὰ μνημονευόμενα ἔργα μὲ μέρος ἀπὸ τὰ παραδείγματα — Μὲ μαῦρα ψηφία τοπώθηκαν οἱ νεωτερισμοὶ τῶν ὀρθογραφικῶν Διαγραμμάτων τῆς Ἀκαδημίας, σχετικὰ μὲ τὰ μνημονευόμενα παλιότερα παραδείγματα — Οἱ παραπομπὲς σὲ παρένθεση ἀναφέρονται σὲ κανόνες τῆς «Ὀρθογραφίας» ἢ στὰ κεφάλαια καὶ ἐδά-

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
Διάγραμμα Γ', Λεξικοῦ, 1930

κᾶν, κανείς, κάποιος, κάτι (3)

Ζ. (βλ. παραπ. στήλη 3, Α)
ἀββιζάρω, ἀββοκάτος, πιάντο
κολλήγας, σιλέτιο, φουρνέλλο
κωπέλλα, μωρουδέλλι
- ὤζος [γκαζώζα], - ὠρος, - ούλλα, - ούλλης -
ούλλι, μικρούλλα, βαρκαούλλα, μικρούλλης, μικρούλλι
- ουλλός, βαθουλλός, νερουλλός (κζ')

- ἄνος εἴτε λατινικῆς εἴτε ἰταλικῆς προελεύ-
σεως, ὡς μεγαλοσιᾶνος, ἀλλὰ Μουσουλμᾶνος, σουλ-
τᾶνος, χαγᾶνος, διότι πρόκειται οὐχὶ κατάληξις
- ἄνος, ἀλλὰ -ος, τοῦ ἀν ἀνήκοντος εἰς τὸ θέμα.

- ἄιος εἴτε λατινικῆς εἴτε ἰταλικῆς προελεύ-
σεως, βαρβάτος, βρακάτος (2 δ')

- ἴνα εἴτε λατινικῆς εἴτε ἰταλικῆς προελεύ-
σεως, κρεβατῖνα, Μαρίνα, προβατῖνα, ὁμοίως
εὐλαβῖνα, ἀλλὰ ἀξίνα, Ἀρτοῖνα καὶ τὰ λοιπὰ εἰς
- ἴνα σλαβικὰ τοπωνύμια (ις')

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
Διάγραμμα Δ', Γραμματικῆς, 1933

* Ἄνευ κορωνίδος θὰ γράφονται τὰ ἐξῆς: κα-
νένας, κάποιος, κάποτε, κάτι (Ε γ')

Ζ. Τὰ ἐκ τῶν νεοευρωπαϊκῶν γλωσ-
σῶν θὰ γράφονται ὅσον τὸ δυνατόν ἀπλού-
στερον (ἤτοι ἄνευ πιστῆς ἀποδόσεως τῆς ξένης
ὀρθογραφίας των): κοπέλα, καπέλο, κορδέλα (Δ18)
Κατὰ παρέκκλισιν ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν λατινι-
κὴν ὀρθογραφίαν θὰ γράφονται κοσιτζω, σκάλα.
δικτάτορος ἀντὶ κοσιτζω, σκάλα, δικτάτωρος (Α14)

Κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν θὰ γρά-
φονται ἐν γένει καὶ τὰ ἐκ τῆς Λατινικῆς εἰλημ-
μένα, καὶ δὴ τὰ εἰς - ἄιος τὰ ἐκ τῆς Λατινι-
κῆς καὶ ἐκ τῶν Νεολατινικῶν γλωσσῶν προερ-
χόμενα, ἔτι δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὰ σχηματισθέντα
μεσαιωνικὰ καὶ νεοελληνικὰ ὀνόματα: ἀφραῖτος,
γεμάτος... ἀγουλᾶτα, ἀδελφᾶτον... Τὰ ἐπώνυμα
εἰς - ἄιος: Λιβιεράτος... Τὰ τοπωνύμια εἰς - ἄια,
Κοντογουράτα Κουρουπᾶτα, Μαζαρακάτα... (Α 7).
Τὰ εἰς - ἄνος τὰ τε ἐκ τῆς Λατινικῆς καὶ τὰ ἄλ-
λοθεν εἰλημμένα καὶ τὰ κατ' αὐτὰ σχηματι-
σθέντα: Καταλᾶνος, Μουσουλμᾶνος, Πρεβεζιᾶνος,
Σουλτᾶνος, καπειᾶνος, μεγαλοσιᾶνος (Α 8).

Τὰ εἰς ἴνος: θὰ γράφονται κατὰ τὰ ἀρχαῖα
εἰς - ἴνος... καθὼς καὶ τὰ ἐκ τῆς Λατινικῆς
ὁμοίως λήγοντα... ὡς καὶ ὄλα τὰ εἰς - ἴνος, - ἴνα,
- ἴνον νεοελληνικὰ ὀνόματα: Φραγκολεβαντῖνος,
ἀραπῖνα, ἐλαρῖνα... ἵπουργῖνα, Περικλῖνα, κουζῖνα,
κινῖνο(ν), μαντολῖνο(ν) κ.λ. (ἀλλὰ ὁ καρκίνος, ὅπως
καὶ παρ' ἀρχαίοις) (Α 2)

φια τῶν Διαγραμμάτων. Σὲ ὀρθογῶνιες ἀγκύλες κλείστηκαν οἱ ἐπεξηγηματικῆς προσθήκης — Γιά
νά γίνη εύκολώτερος ὁ συσχετισμὸς χωρίστηκε ὁ πίνακας ὀριζόντια σὲ πέντε μέρη, ὅπου κατα-
τάχτηκαν χωριστὰ ὅσα σχετίζονται μὲ τὶς ἑλληνικὰς ρίζες (Α), τὶς καταλήξεις (Β), τὸν τονισμὸ
(Γ), τὴν ὑπογραμμένην (Δ), γενικὰ γραφικὰ ζητήματα (Ε) καὶ τὶς ξένες λέξεις καὶ καταλήξεις (Ζ).

στικό ιστορισμό, ἔχομε καὶ ἄλλες, ποὺ δείχνουν πὼς κατ' ἀρχὴν ἡ Ἀκαδημία ἀποδέχτηκε τὰ βασικά αἰτήματα τοῦ δημοτικισμοῦ καὶ μιᾶς ἀπλοποιημένης ἱστορικῆς ὀρθογραφίας. Αὐτὰ εἶναι, καθὼς εἶδαμε (βλ. παραπ. § 5): Φυλάγεται ἡ βία τῆς ἱστορικῆς ἀρχῆς, λογαριάζονται ὅμως ὅσο εἶναι δυνατό οἱ πραχτικῆς ἐκπαιδευτικῆς ἀνάγκες γιὰ μιὰ εὐκολομάθητη ὀρθογραφία, ποὺ νὰ μπορῆ νὰ διδαχτῆ καὶ νὰ ἐφαρμοστῆ μὲ κανόνες σχετικὰ εὐκόλους.

Γιατὶ ἡ Ἀκαδημία, τώρα, κατ' ἀρχὴν δέχεται νὰ παρατήσῃ τὴν πιστὴν τήρησιν τοῦ ἱστορισμοῦ, καθὼς ὡς τώρα κηρύχτηκε ἀπὸ τὸ Χατζιδάκι καὶ ἐφαρμόστηκε λίγο πολὺ ἀποκλειστικὰ ἀπὸ ὄλους τοὺς φιλόλογους, καὶ ἀκολουθεῖ, σὲ δευτερώτερα ζητήματα, τὴν ἀπλούστερες γραφῆς τῶν δημοτικιστῶν. Καὶ συγχρόνως, πρώτη ἴσως φορὰ ὕστερ' ἀπὸ τοῦ Χατζιδάκι τὴν κατηγορηματικὴν ἀρνήσιν ν' ἀναγνωρίσῃ λόγους πραχτικῆς σκοπιμότητος στὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας, γίνεται αὐτὸ ἀπὸ τοὺς νέους συναδέλφους τοῦ σήμερα στὴν Ἀκαδημία.

Ἔτσι τώρα ἡ Ἀκαδημία ἀναγνωρίζει πὼς ἡ «ἀπαρέγκλιτος τήρησις» τῆς ἱστορικῆς ἀρχῆς «ἠὰ καθίστα τὴν νέαν ἡμῶν γλῶσσαν εἰς ἄκρον δύσκολον καὶ δύσχρηστον, λαμβανομένων μάλιστα ὑπ' ὄψιν τῶν πολλῶν (:) καὶ ποικίλων (:) σημερινῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν» καὶ πὼς μερικῆς ἱστορικῆς γραφῆς «ἠὰ ἐπέφερον σύγχυσιν εἰς τὴν διάνοιαν τῶν μικρῶν ἰδίως μαθητῶν» (Διάγραμμα Δ). Γιὰ αὐτὰ ὅλα καταλήγει νὰ προτείνῃ «ἀπλοποιήσεις μὴ ἀποτελούσας πλήρη καὶ ριζικὴν διακοπὴν τῆς ὀρθογραφικῆς τοῦ ἔθνους παραδόσεως».

Σύμφωνα μὲ τὴν ἀποψὴ αὐτὴ γίνεται δεχτὸ νὰ γράφονται πιὸ ἀπλὰ τ' ἀκόλουθα, ὅπως ἀπὸ καιρὸ γράφονται ἀπὸ πολλοὺς μας, καθὼς τὰ ὄρισα ἐδῶ καὶ εἴκοσι πέντε χρόνια γενικώτατα (1909) καὶ ἔπειτα στὴν Ὀρθογραφία μου (1913), καὶ ποὺ εἶναι ἀπὸ τὰ 1917 καθιερωμένα στὴ σχολικὴ δημοτικὴ (βλ. Συσχετιστικὸ πῖνακα).

Δὲ σημειώνεται: δασεῖα στὸ ἀρχικὸ ρ (Δ 1): ράφτης, ρεσίνα, ρακί.

Δὲ σημειώνεται ὑπογραμμένῃ στὶς καταλήξεις τῶν ρημάτων (ἀγαπᾶς, νὰ γίνῃ), στὴ ρίζα τῶν νέων λέξεων (λάδι, δαδί), στὸ γύρω, τώρα (Δ 2, 17). (Στὴ σχολικὴ γλῶσ-

σα καταργήθηκε ὁλότελα ἡ ὑπογραμμένῃ καὶ στὴ ρίζα τῶν λέξεων. Ὁ Ἄ. Βλάχος ἀντίθετα στὸ Λεξικό του τίς εἶχε καταργήσει μόνο στὶς ρίζες).

Γράφονται μὲ ἡ στὸ τέλος ὄλα τὰ θηλυκὰ σὲ -(ι): βρούση, σκόνῃ (ἀπὸ τὸ κόνις), πέραση, κάππαρη (Δ 4).

Γράφονται μὲ ι οἱ ρηματικῆς καταλήξεις -ιέμαι -ιέσαι, καὶ ὄχι μὲ ει (Δ 15): ἀγαπιέμαι ἀγαπιέσαι κτλ., στενοχωριέμαι.

Γράφονται μὲ ἀπλὸ ἐσωτερικὸ ρ τὰ νεώτερα σύνθετα ἀσπρόρουχα, συχρορωτῶ κτλ. (Δ 16).

Οἱ πληθυντικοὶ σὲ -άδες τῶν θηλυκῶν παίρνουν ὀξεῖα: ὀκάδες, μαρνάδες [γρ. μανάδες] (Δ 13).

Τὸ ἀναφορικὸ ποὺ καὶ τὸ εἰδικὸ πὼς παίρνουν ὀξεῖα (Ε α, β).

Οἱ νεοευρωπαϊκῆς ξένες λέξεις ὀρθογραφοῦνται φωνητικὰ (ΔΓ 18). Ἄς ποῦμε κανέλα (ἀντὶ καννέλλα), κουρέλι (κουρέλλι), τρένο, σοβινισμός.

Ἡ ἔγκλιση δὲ σημειώνεται παρὰ ὅταν ἔχη πραγματικὴ φωνητικὴ σημασία (Δ 9): φέρετέ μας ἀλλὰ ὁ κήπος μου. (Αὐτὸ γίνονταν ἐξαρχῆς καὶ στὸ Λεξικό).

Γράφονται μὲ μιὰ λέξη τὰ ἐνώ, ἀφοῦ, δηλαδὴ κτλ. (Ε γ).

Γράφονται μὲ ι καὶ ὀξεῖα τὸ φίδι, ξίδι, ταξίδι (Δ 7).

Γράφονται μὲ σι ὄχι μόνο τὰ ρήματα σὲ -αίνω τοῦ τύπου ζεσταίνω, κουφαίνομαι, παρὰ καὶ τὰ φτωχαίνω, κονταίνω (Ε 15) κτλ. — Ἔτσι καὶ μερικὰ ἄλλα.

Οἱ ἀπλοποιήσεις τῆς Ἀκαδημίας τοῦ εἶδους αὐτοῦ δὲ σημαίνουν βέβαια ἀπλοποίηση γιὰ τὴ σχολικὴ γλῶσσα οὔτε καὶ γιὰ τὴ χρῆσιν τῆς στὴν κοινωνία, ἀφοῦ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ καιρὸ λίγο πολὺ συνηθίζονται αὐτῆς οἱ γραφῆς. Κάποτε μάλιστα τονίζεται καὶ στὸ Διάγραμμα, πὼς ἀντὶς τὸ σωστὸ — «ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ», «μολονότι ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶναι...», «ἀν καὶ οἱ τύποι αὐτοὶ ὀφείλουν νὰ γράφονται...» — ὅμως «ὅπως ἐπεκράτησεν ἤδη», «συμφώνως πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἤδη καθιερωμένην γραφὴν» κτλ., ἄς γράφωμε ἔτσι καὶ ἔτσι. (Δ 14, Δ 10, 15). Γιὰ τὴν καθιερωμένη ὡστόσο ὀρθογραφίαν τῆς σχολικῆς γλῶσσας, τὸ καθεστὼς ποὺ πρόκειται ἴσως νὰ ρυθμιστῆ καλύτερα, ἂν θὰ ἦταν δυνατό, οὔτε λόγος.

Ὅπως καὶ νὰ εἶναι ὁμοῦς σημαίνουν αὐτὰ ἀδυσία καὶ ἀπλοποίηση στὸ ἀρχαῖο-στικὸ σύστημα πού ἐφαρμόζονταν ὡς τώρα ἀπὸ τοὺς ἀρχαῖστὲς στὸ Λεξικό, καὶ βλέπομε ἐδῶ, ὕστερ' ἀπὸ ὅσα παρατηρήθηκαν παραπάνω γιὰ τὸ γλωσσικὸ συγχρονισμὸ τῆς Ἀκαδημίας (§ 3), ἕνα παράλληλο φαινόμενον, διπλὰ καὶ αὐτὸ εὐχάριστο, μὲ τὴν προσπάθειά της νὰ συγχρονιστῇ καὶ ἡ ὀρθογραφία.

Δίκαιο νὰ θυμηθοῦμε πάλι πῶς ἔχομε κι ἐδῶ μιὰ δικαίωση τοῦ δημοτικισμοῦ καὶ νὰ θυμίσωμε σὲ ὅσους ξέχασαν τὴ χτεσινὴ ἱστορία πόσο πολεμήθη καὶ ἡ παραμικρὸτερη ἀπλοποίηση ἀπὸ τοὺς ἀντιδραστικοὺς καὶ προπάντων ἀπὸ τὸ Χατζιδάκι. Καὶ νὰ μὴν ξεχνοῦμε πῶς αὐτὰ γίνονταν σ' ἐποχὴ πού ὁ γλωσσικὸς ἀγῶνας ἀναθε ἢ γίνονταν προσπάθεια νὰ ξαναανάψῃ. Τὸ παραμικρὸ ἀπὸ τὰ γραφόμενα τότε ἐπιχειρήματα, ὅσο καὶ ἂν φαίνεται σήμερα ἀσύστατο ἢ μικρῆς σημασίας, ἔπαιρνε τὴ σημασία του ἀπὸ τὴν ὥρα πού διατυπώνονταν, τὸ κῦρος ἐκείνου πού τὸ ἔλεγε, καὶ τὴν ἀνάγκη νὰ βρεθοῦν ὅπως ὅπως ἐπιχειρήματα γιὰ νὰ ξαναγυρίσωμε στὸ μεσχιῶνα. Ἀκόμη στὰ 1924 ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν μὲ τὸν εἰσηγητὴ της, ἀκαδημαϊκὸ ἀργότερα, ἔδινε νὰ καταλάβῃ στὸ συντάχτη τῶν γραμμῶν αὐτῶν, ὑποψήφιο τότε καθηγητῆ, πῶς γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐπάρχεια ὀρθογραφία νεωτεριστικὴ μὲ τέτοιες γραφὲς λογαριάζονταν γιὰ corpus delicti⁽²⁶⁾. Δὲν πέρασαν οὔτε δέκα χρόνια καὶ προτείνουν τώρα οἱ ἴδιοι ἀκαδημαϊκοὶ καθηγητὲς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ὀρθογραφίες πού ὡς τώρα τίς καταδίκάζαν στοὺς ὑποψήφιους γιὰ τὴν καθηγεσία.

Μακαρίζομε τὴν Ἀκαδημία, πού μπορεῖ μὲ τόση αὐτοπεποίθηση καὶ τόσο ἀπερίσπαστα νὰ προχωρήσῃ στὸ ἔργο της. Ἀπαιτεῖ ἀπὸ μᾶς νὰ γράφωμε πράγματα πού ὅλοι ἀπὸ καιρὸ τὰ γράφομε — λάδι, τώρα, χωρὶς ὑπογραμμένες, ρείκια, χωρὶς δασεία στὸ ρ, τὴ βρούση καὶ τὴ σκόνη μὲ -η, σκάλα (Α 14) πρῶται (Δ 13) μὲ ὀξεῖα — ἢ πού κανεὶς δὲ θὰ εἶχε τὴν παραμικρὴ ἀντίρρηση ν' ἀποδεχτῇ

— ἑλληνορουμανικὸς, φραγκοράφτης μ' ἕνα ρ, σοβινισμὸς μὲ ο, Κέτη μὲ ε, τρένο μὲ ε (ἂν ὑποθέσωμε πῶς εἶναι καὶ αὐτὰ λέξεις «τῆς καθ' ἡμέραν συνηθείας»). — Καὶ μιὰ καὶ δῆλωσε μὲ τόση ἀξιοπρέπεια τὴν πίστη της στὰ ὀρθογραφικὰ καὶ γλωσσικὰ θέσμια καὶ ὕμνησε τὴν ὀρθογραφικὴ «τάξιν καὶ εὐκοσμίαν», δὲ φοβᾶται μὴν τῆς ξανακηρύξῃ κανεὶς καινούριος κέρβερὸς τοῦ ἱστορισμοῦ καὶ τῶν πατρίων τὸ παλιὸ χιλιεπιπυμένον τραγούδι δυὸ γενεῶν, πῶς τέτοια ὀρθογραφία «οὐδεμίαν ἀκολουθίαν ἔχει»⁽²⁷⁾, πῶς αὐτὰ εἶναι «θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς ἀπαράδεκτα», πῶς «ἄνευ λόγου ἐπισκοτεῖται τὸ ἔτυμον», πῶς «ἀπερισκέπτως θέλομεν νὰ ἀποβάλωμεν ὅσα αἰῶνες ἐκύρωσαν ἵνα τοῦ λοιποῦ Δίνος βασιλεύῃ ἐξελάσας τὸν Δία», πῶς ἔτσι γινόμεσθε «ἀνακόλουθοι» καὶ «ἀνεπιστήμονες», πῶς ἢ «ἀνακόλουθα καὶ ταραχῇ εἶναι ἐν παντὶ καὶ πάντοτε αἰσχρὸν καὶ φευκτέον» κτλ. κτλ.⁽²⁸⁾.

(²⁷) Ἡ κατηγορία πού ἔκαμε γιὰ τ' ἀναγνωστικὰ τῆς δημοτικῆς ἢ περίφημη Ἐπιτροπεία. Βλ. Ἐκθεσίς δ. π. σ. 41.

(²⁸) Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀπὸ διάφορες καὶ κριτικὲς καὶ πολεμικὲς τοῦ Χατζιδάκι. (Βλ. Χατζιδάκι, Βιβλιοκρισία τοῦ βιβλίου μου Lehnhörter στὴν Indogerm. Forschungen καὶ συγχρόνως στὴν Ἀθηνᾶ 23 (1911) σ. 152-169. Γιὰ τὰ παλιότερα βλ. Τριανταφυλλίδη, Ἡ ὀρθογραφία μας, ἰδίως στὴς σημειώσεις). Μνημονεύονται ἐδῶ χωριστὰ μερικὰ ἀπ' ὅσα εἶπε ὁ Χατζιδάκις στὰ τελευταῖα χρόνια καταδικάζοντας ἀσήμαντους νεωτερισμοὺς τῆς σχολικῆς κυρίως γλώσσας, ἀπὸ κείνους ἀκριβῶς πού τώρα παράλαβε καὶ ἡ Ἀκαδημία. Ἔτσι Χατζιδάκι, Ἐκθεσίς τοῦ Σεβαστοπούλειου Διαγωνισμοῦ. Ἀθῆνα 1914, σ. 62: «Ἐθῆκαν τὴν ἀρχὴν, καθ' ἣν προκειμένου περὶ τῆς ὀρθογραφίας ἀπλοῖ θεωρητικοί, τ. ἔ. ἐτυμολογικοὶ λόγοι οὔτε πρῶτοι οὔτε δεῦτεροι ὀφείλουσι νὰ εἶναι οὔτ' ἐν λόγῳ οὔτ' ἐν ἀριθμῷ κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους Μεγαρεῖς, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἢ πρακτικὴ εὐκολία... Οὕτω λ. χ. ἄλλος παραλείπει τὸ ὑπογεγραμμένον λεγόμενον ἰῶτα ἐν ταῖς ρίζαις τῶν λέξεων, ληστίης, ᾠδή, ἄλλος καὶ ἐν ταῖς καταλήξεσιν αὐτῶν [Ἐγὼ παντοῦ, ἢ Ἀκαδημία μόνο στὴς καταλήξεις (Δ 2)]... Οἱ τὴν ἀπλότητα καὶ εὐκολίαν ταύτην ὡς δόγμα κηρύττοντες προτείνουναι διάφορον τονισμὸν κατὰ λόγον τῆς διαφόρου σημασίας τοῦ νά [ἔτσι ἐγὼ], τοῦ ποῦ, τοῦ πῶς [ἔτσι ὁ Σταματιάδης, ἀργότερα ἐγὼ, ἀπὸ τὰ 1913, ἀπὸ τὰ 1933 καὶ ἡ Ἀκαδημία (Ε 3)] κτλ. . . Ὅτι κατὰ τοὺς ἀγῶνας τούτους τὸ ἡμέτερον Πανεπιστήμιον, καθ' ὃν τρόπον ὁ Ἀθηναῖος Ἀρειὸς Πάγος τὸ πάλαι φαίνεται συντηρητικὸν καὶ δὲν δύναται νὰ συνταχθῇ μετὰ τῶν καινοτόμων τούτων καὶ ἀσπασθῇ ἀνεξέταστος τὰς καινοτομίας αὐτῶν...». Χατζιδάκι, Ἐκθεσίς Σεβαστοπούλ

(²⁶) Βλ. Τριανταφυλλίδη, Ἐπιστήμη καὶ ἦθος 1924, σ. 92. Εἰσηγητῆς ἦταν ὁ κ. Σ. Μεναράδος.

7. Τόλμησον φρονεῖν!

Σημειώθηκαν ὡς ἐδῶ οἱ περιπτώσεις ὅπου τὸ τελευταῖο Διάγραμμα, περνεύοντας τὴν ἱστορικὴ ἀλυγισιὰ τῶν περνεμένων, προτείνει νὰ γράφονται ὅσα εἶναι καθιερωμένα ἤδη στὴ σχολικὴ δημοτικὴ. Εἶναι ὅμως ἀφύγονες οἱ περιπτώσεις, ὅπου ἀντίθετα ἐπιμένει ἡ Ἀκαδημία στὴν παλιὰ συντηρητικότητά καὶ ἀπειλεῖ νὰ ξαναδημιουργήσῃ στὴ σχολικὴ γλώσσα δυσκολίες ἀπὸ κενὰ πᾶς ἀγνωστες σ' αὐτή.

λείου διχωνισμοῦ 1918 σ. 12: «Ἐισάγουσι πλημμελεῖς κινεῖς ὀρθογραφίας, ὡς φωνάς, φωνιάς, [ἔτσι ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀκαδημία μετὰ τὸ Λεξικὸν τῆς ἐτῆς 1930], χωριάτες, πραγματευτάδες, [ἔτσι ἐγὼ], κουβαλά, πειᾶ, νὰ βλεπῆ [ἔτσι ἐγὼ ἀπὸ τὰ 1913 καὶ τώρα καὶ ἡ Ἀκαδημία (Δ 2)]... Τροχὴ δὲ εἶναι ἡ ἀποτροπὴ αὐτῶν πρὸς πᾶν ἀπκθές...»

Ἐσχωριστὰ πρέπει νὰ προσέξωμε τίς γραφές βρούση κτλ. μετὰ τῶν ἀρχαίων τριτοκλίτων πού συνξομοιωθήσαν στὴν κλίση μετὰ τ' ἀρχαία πρωτόκλιτα. Οἱ γραφές αὐτές, μετὰ η, εἶχαν πολεμηθῆ ἔφαρχῆς ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ ἀρχαϊσμοῦ, πού ἔγραφαν στίς ἐπιστημονικὰς μελέτας ἢ βρούσι, ἢ σκόσι, ἢ πόσι, ἀντάμωσι, τῆς πόσις, τῆς δύναμις, τῆς θέσις, τῆς λύσις κτλ. Οἱ γραφές μετὰ η ἔγιναν, μποροῦμε νὰ πρῶμε, σύμβολο ὀρθογραφικὸ τοῦ δημοτικισμοῦ, πού εἰκονίζει τὴν πρακτικὴ ἀποβῆ πού πάντοτε τόνισεν καὶ ἔτσι χαίρειται κανεὶς διπλὰ πού δέχτηκε νὰ τίς ἐπιστημοποιήσῃ καὶ ἡ Ἀκαδημία, ἀψηφώντας τοὺς παλιόσις φιλιππικὸσι καὶ τίς ἱεραμιάδες τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Κατζίδακι. Γιατί γι' αὐτὸν οἱ γραφές πόσι ἀντὶ πόσις, πῆσι ἀντὶ πῆσι, Ἀντωνῆς ἀντὶ Ἀντωνίς κτλ. εἶναι «ὀρθογραφικὰ παίγνια», πού γεννοῦν δυσκολίες καὶ σύγχυση, καὶ ἀνακολουθίες ἀδικαιολόγητες καὶ μποροῦν νὰ τὸ φαντάζωνται «ἀπλοῦν καὶ εὐκόλον» νὰ γράφωμε, μετὰ -η, ἢ πόση, ἢ πῆσι καὶ ἔπειτα, στ' ἀρχαία, ἢ πόσις, ὁ πῆσις, μόνο «οἱ μακρὰν τοῦ ἀληθοῦς βίου τῆς ἑλληνικῆς γλώσσῃς καὶ τῶν Ἑλλήνων ζῶντες» καὶ εἶναι «παγγάλεπον καὶ ἀντικρυς τῶν ἀδυνάτων» καὶ «οὐδέποτε εἶναι δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἐπικρατήσῃ μία τις τάξις καὶ ἐν τι σύστημα» [ἡ Ἀκαδημία ἴσια ἴσια τώρα, καταλέγει τὴ γραφὴ ἢ βρούση μετὰ η στίς «ἐπίγουσας» μεταρρυθμίσεις, πού πρέπει νὰ γίνουν στ' ὄνομα τῆς ἐπιστήμῃς καὶ τῆς ὀρθογραφικῆς τάξις. Αὐτοὶ ὅμως οἱ ἀκαδημαϊκοὶ τέλος πάντων ὅπως θέλουσιν τὰ γυρίζουσιν τὰ ἐπιχειρήματα]. Γιατὸ Κατζίδακι δὲν πειράζει ὅτι «διασπᾶται... ἢ ἐνότῃς τῆς κλίσεως» μετὰ τίς διαφορετικὰς γραφές νίκη-πόσι καὶ τὸ κκθὸ εἶναι «πολὺ μικρότερον τῆς ἐπισκιάσεως καὶ πολλάκις πλήρους καὶ τελείας ἔφαρξίσεως τοῦ ἐτύμου». Γιατὸ ὅλα αὐτὰ βλ. Κατζίδακι στὴν Ἀθηνᾶ 11 (1899) σ. 386α., 12 (1900) σ. 300, 13 (1901) σ. 231α (=Μεσοκωνικὴ I σ. 617α), 13 (1900) σ. 216 εἶτε συνοπτικώτερα Τριανταφυλλίδῃ, Ὀρθογρ. σ. 142α., σημ. 78. Τίς γραφές -η, ἀσπρόρουχο μετὰ ἄρα ρ, κατάκρινε καὶ ὁ Σκιᾶς, στὴν Ἐπετηρίδα 1916 δ. π.σ. 126, κ. 123.

Ἔτσι δέχτηκε νὰ ὀξύνωνται ὅλα τὰ θηλυκὰ σὲ -άδες — ὄχι μόνο οἱ ἀγελάδες (ἀρχ. -άς) καὶ οἱ λεμονάδες, πρασινάδες φρονιμάδες (ἰταλ. -άδα), πού ὅλοι μας τὰ γράφωμε ἔτσι μετὰ περισπωμένη, ἀλλὰ καὶ οἱ ὀκάδες, καὶ τότε βέβαια καὶ οἱ ζαλάδες, νυφάδες κτλ. Ἀπὸ τὸ ὅλοι ὅμως μέρος φοβᾶται τὸν παλιὸ Ἡρωδιανὸ καὶ περισσότερο τὸν κατ' ἀποκοπὴ σημερινὸ τοποτηρητὴ τοῦ στὴν Ἑλλάδα, καὶ δίνει ἔτσι περισσότερα δικαιώματα στοὺς ἀντρες: Οἱ ψαράδες, οἱ παπάδες, οἱ δεσποτάδες καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, ἀκόμη καὶ οἱ φουκαράδες, θὰ ἔχουσιν τὸ δικαίωμα ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποχρέωση νὰ στολίζωνται μετὰ μιὰ περισπωμένη.

Ἡ ὀρθογραφικὴ καταργήθηκε ἀπὸ τὸ τέλος τῶν λέξεων (τουλάχιστον στὰ ρήματα, γιατί οἱ ὀρθογραφικὴ τῶν ὀνομάτων τὴ φυλάγουν), φυλάγεται ὅμως, ὅσο δὲν πρόκειται γιὰ νέες λέξεις, στὴν ἀρχὴ τους καὶ στὴ μέση: νὰ γίνῃ ἀλλὰ ζῶο ζωολογία φιλόζωος ζωικός, ποῖος ξέρι, ἴσως καὶ ζωγράφος, κι ἔπειτα ληστής, ληστικός, ληστεία, ληστοφυγός κτλ.

Μετὰ ὅμοιο τρόπο γράφονται ἐτυμολογικὰ διάφορες λέξεις νεώτερες, ἑλληνικῆς ἢ ξένης (λατινικῆς) καταγωγῆς, καὶ μόνο γιὰ δύο τρεῖς, καθὼς χτίριο (γιὰ τὴν Ἀκαδημία καὶ τὴν «καθ' ἡμέραν» συνήθεια τῆς: κτίριον), «προτείνει νὰ γράφηται συμφώνως πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν καὶ καθιερωμένην γραφήν» (Γ 10).

Εἶναι φανερὸ πῶς, ἀντὶ ν' ἀπλοποιοῦν οἱ ἀκαδημαϊκὴς αὐτὴς γραφές, μπερδεύουσιν καὶ κἀνοῦν πῶς δυσκολομεταχείριστη καὶ περισσότερο δυσκολομάθητη τὴν ὀρθογραφία μας, ἀφοῦ σὲ μιὰ διαρρύθμιση ὀρθογραφικὴ δὲν ἔχομε μόνο τὴν ὀρθογραφικὴν βάση ἢ τὸ ὀρθογραφικὸ σῶμα, πού θὰ τὸ διαμορφώσωμε ἔτσι ἢ ἄλλιως κατὰ τὴ θέση μας στὸ ζήτημα τῆς ἱστορικῆς ἀρχῆς, παρὰ καὶ τὸν «ὀρθογραφικὸν κανόνα» πού θὰ τὰ ἐκφράσῃ. (20)

Καὶ εἶναι φανερὸ πῶς εἶναι εὐκολώτερος ὁ κανόνας: «ἢ κατάληξι τοῦ πληθυντικοῦ -άδες παίρνει ὀξεία», ἀπὸ τὸν ἄλλο, πού θὰ ἀναγκαστοῦμε νὰ διατυπώσωμε γιὰ νὰ κατοχυρώσωμε τίς περισπωμένες τοῦ φωνάδες, μυλωνάδες, παπάδες κοντὰ στίς ἀμετακίνη-

(20) Βλ. Τριανταφυλλίδῃ, Τὸ πρόβλημα σ. 31α.

τες ἀρχαῖες ὀξεῖες τοῦ φυγάδες νομάδες. Ἐνῶ μὲ τις περισπωμένες ποὺ θέλει νὰ ξαναφέρῃ ἢ Ἀκαδημία σὲ χρῆση καὶ μὲ τὰ σιῶζω ἀλλὰ ἔσωσα, μονωδία ἀλλὰ χασμωδία, δὲ γίνεται κἂν κινόνας, πκρὰ θὰ πρέπη — πρᾶμα ἄλλωστε ποὺ πολὺ ἄτοπα δὲν ἔγινε μὲ τὴ διδασκαλία ὡς τῶρα τῆς καθαρεύουσας — νὰ διδάσκωνται μὲ ἰδιαίτερο ἀράδιασμα ὅλες οἱ «ὑπογράφόμενες λέξεις», παράλληλα μὲ τις ὀκουνόμενες, ἂν θέλωμε, καθὼς εἴμαστε ὑποχρεωμένοι, νὰ ἐξασφαλίσωμε τὸ σωστό τους γράψιμο μὲ τὴ γραμματικὴ τῆς.

Μὲ ἕνα τρόπο ρυθμίζεται ὁ τονισμός, ἐνῶ ἔδειξα πέρσι πόσο ἀδύνατο εἶναι, ἅμα ἰδίως ξεκινήσωμε ἀπὸ τὴ νέα μας γλώσσα, νὰ στηριχτοῦμε γιὰ τὴν ὀρθογράφηση λ. χ. τοῦ πείνα, χήνα, τοῦ κινίνο καὶ ἄλλων τύπων ἀνάλογων σὲ καθοδηγητικὸ κινόνα, καὶ πὼς ἢ μόνη διέξοδος ποὺ μπορεῖ πραγματικὰ νὰ μᾶς γλιτώσῃ ἀπὸ τὸ τυφλοσκόκησιν αὐτὸ μὲ καὶ καλὴ εἶναι νὰ πολλαπλασιάσωμε τίς ὀξεῖες ἢ ν' ἀπλοποιήσωμε ριζικὰ τὸ σημερινὸ σύστημα τῶν τόνων καὶ πνευμάτων.

Καὶ ἐδῶ εἶναι ποὺ γεννᾷ τὴ μεγαλύτερη ἀπογοήτευση τὸ Διάγραμμα μὲ τὴ σιωπὴ του. Εἶναι τόσο ὀριμασμένη πιά στὴν κοινὴ γνώμη ἢ ἰδέα τῆς ἀλλαγῆς! Μὲ τὴ σημερινὴ ἀπλοποίηση τῆς γλώσσας, τὸ ἄπλωμα τῆς παιδείας καὶ τὴ δημοκρατικοποίηση τῆς ζωῆς τόσο πολλαπλασιάστηκαν οἱ ἀσκαπὲς αὐτὲς δυσκολίες! Νὰ ἕνας εὐκόλος ἥρωισμός, ποὺ δὲ χρειάζεται κἂν πνευματικὴ παλικκρῖα καὶ ποὺ δὲ συνδέεται μὲ καμιά προσωπικὴ θυσία ἀπὸ τὸ ἄτομό μας, τὸ γόητρό μας, τίς ἀρχές μας — οὔτε ὑπάρχει φόβος νὰ μᾶς κατηγορήσουν πὼς ἀσεβοῦμε στοὺς μεγάλους προγόνους καὶ τὸν τρόπο

ποὺ ἔγραφαν! Νὰ μιὰ ἀληθινὰ «ἐπείγουσα ἀνάγκη νὰ εἰσηγηθῇ» ἢ Ἀκαδημία καὶ νὰ ἀλλάξουν τὰ πράγματα. Στὴ βία τῆς ὡστόσο ἢ Ἀκαδημία γιὰ τίς «ἐπείγουσες» ἀπλοποιήσεις ποὺ ἔχει νὰ προτείνῃ, ξεχνᾷ καὶ ὅσα ὁ ἴδιος ὁ Χατζιδάκις τῆς εἶχε ἐξηγήσει μιὰ φορὰ γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα, σιωπᾷ γι' αὐτὸ πέρα πέρα καὶ ἀναποδογυρίζοντας τὴν πραγματικὴ προοπτικὴ τῶν πραγμάτων, περιορίζεται νὰ φιλοδωρῇ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ περισπωμένες τιμητικὲς στὸ σουλτάνο, στὸν καθαιρενουσιάνο, στὸ μουσουλμάνο (Α 8), στὰ Κουρουλάτα καὶ στὰ Μαζαρακάτα καὶ τὰ Φωκάτα (Α 7) κτλ. κτλ., καὶ καθορίζει λεπτομέρειες ὀρθογραφικὲς τρίτου καὶ τετάρτου βαθμοῦ, καθὼς λ. χ. δταν ἀποφχοίζη — στίς «ἐπείγουσες» πάντα καὶ αὐτὰ ἀνάγκες — πὼς τὸ ἀντικρινός, βραδινός πρέπει νὰ γράφονται μὲ ι, καὶ πὼς τὸ στενώτερος καὶ τὸ κενώτερος πρέπει, ἀντὶς τ' ἀρχαῖα στενότερος στενότατος κενώτερος κενότατος, νὰ γράφονται μὲ ω. Εὐχαριστοῦμε.

Ἀλήθεια, ἢ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν κάνει ὅ,τι μπορεῖ γιὰ νὰ καταχτήσῃ τὴ θέσιν ἑνὸς πνευματικοῦ οὐρκοῦ στὴν ἱστορίαν τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς, τόσο παραφορτωμένη ἀπὸ συντηρητισμό. Ἄς τὸ ἀποφάσιζε, νὰ κληρονομήθουν οἱ περισπωμένες — χωρὶς κἂν ἢ ἀπόφαση αὐτὴ νὰ ὑποχρέωνε τὰ μέλη τῆς — καὶ θὰ τὴ συγχωρούσαμε γιὰ ὅλα τ' ἄλλα. Θὰ ἔμπαινε στὴ πραγματικὴ ἀθανασία! Κρίμα. Ἄν φανταστοῦμε πὼς ὁ ὀρθογραφικός τῆς Κανονισμός θὰ κατόρθωνε νὰ ἐπικρατήσῃ, μὲ τὴν ἀναρχίαν ποὺ μοιραῖα θὰ δυναμώσῃ, θὰ ἔχη γι' ἀποτέλεσμα νὰ δικαιώσῃ περισσότερο ὅσους ἀξιῶνουν ριζικώτερες ἀπλοποιήσεις καὶ νὰ τίς κἂν πιὸ ἀναγκαῖες καὶ καλοπρόσδεχτες.

(Ἀκολουθεῖ)

ΜΑΝΟΛΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

